

Krzysztof Żarna

**JOANNA HOŁDA, ZBIGNIEW HOŁDA,
DOROTA OSTROWSKA,
JULITA AGNIESZKA RYBCZYŃSKA:
PRAWA CZŁOWIEKA. ZARYS WYKŁADU,
WYD. ZAKAMYCZE, KRAKÓW 2004, 172 SS.**

Prawa i wolności człowieka zyskały na znaczeniu po II wojnie światowej. Punktem przełomowym było uchwalenie przez Organizację Narodów Zjednoczonych „Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka” w 1948 r. Nie jest to dokument, na który można się powoływać, skarżąc swoje państwo przed międzynarodowymi trybunałami, ale rodzaj manifestu, który stał się podstawą przy tworzeniu innych aktów prawnych. W międzynarodowym systemie ochrony praw człowieka najistotniejszą rolę odgrywa „Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności” uchwalona w 1950 r. przez Radę Europy, a weszła ona w życie w 1953 r. To na ten dokument i protokoły dodatkowe można skarżyć swoje państwo przed Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu. Orzecznictwo Strasburga w wielu przypadkach było precedensowe i doprowadziło do zmiany interpretacji prawa w poszczególnych państwach.

Prawa człowieka. Zarys wykładu jest podręcznikiem akademickim przydatnym dla studentów administracji, politologii, prawa i socjologii. Autorzy opracowania ograniczyli się do omówienia wybranych zagadnień dotyczących praw i wolności człowieka, opierając się w dużej mierze na książce Zbigniewa Hołdy – prawnika współpracującego z Helsińską Fundacją Praw Człowieka (Hołda 1996).

Jest w naszym kraju wiele uznanych autorytetów, zajmujących się problematyką praw i wolności człowieka: m.in. Zbigniew Hołda, Roman Kuźniar, Marek Antoni Nowicki, Andrzej Rzepliński czy Roman Wieruszewski. Nikt jednak nie pokusił się o napisanie podręcznika, który w sposób całościowy i przyswajalny dla wszystkich traktowałby tę tematykę.

Autorzy sugerują, iż osoby bliżej zainteresowane problematyką praw i wolności człowieka powinny przede wszystkim sięgnąć do źródeł (Motyka 2001; Dudek 2002).

Na konstrukcję pracy składa się przedmowa i siedem rozdziałów, w ramach których znajdują się podrozdziały. Każdy z nich ma innego autora. Praca ma charakter problemowy, jej struktura jest przejrzysta i logicznie skonstruowana.

W rozdziale pierwszym przedstawiono definicję podstawowych pojęć związanych z tą tematyką oraz prawa człowieka jako przedmiot refleksji i praktyki.

Koresponduje z tym kolejny rozdział, który zawiera historię praw człowieka w myśli politycznej, praktyce politycznej oraz kierunku ewolucji w XIX w.

Rozdział trzeci przedstawia kwestię praw człowieka w wewnętrznym porządku prawnym: konstytucji, Rzecznika Praw Obywatelskich, Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli chodzi o konstytucję, to Autorzy skupili się tylko na Polsce, pomijając inne państwa. Można byłoby tu przedstawić ciekawą analizę porównawczą, o co pokuszono się przy temacie Rzecznika Praw Obywatelskich i Trybunału Konstytucyjnego. Warto zaznaczyć, iż Autorzy podkreślili rolę i duże znaczenie skargi konstytucyjnej w systemie prawnym Republiki Federalnej Niemiec.

W kolejnym rozdziale przedstawiono krótką historię ochrony praw człowieka w systemie Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy i w wewnętrznym systemie prawnym. Zbigniew Hołda przeanalizował typologię, poszczególne fakty oraz możliwości domagania się swoich praw. Szczególnie istotną rolę odgrywa tu, jak już wspomniano, Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu. Autor, co istotne, zaznaczył, iż w sprawach polskich zapadło już 75 wyroków, z czego większość dotyczyła naruszenia artykułu 6. „Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności” (prawa do rzetelnego procesu sądowego).

Jeżeli chodzi o prawa człowieka w Unii Europejskiej, to poświęcony im jest rozdział piąty. Joanna Hołda porusza tu dwie kwestie: „Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej” i ombudsmana.

W rozdziale szóstym omówione są wybrane prawa człowieka: prawo do życia, zakaz tortur, prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do prywatności, prawo do wolności słowa, prawo do wolności sumienia i wyznania, zakaz dyskryminacji.

W kolejnym rozdziale Julita Agnieszka Rybczyńska przedstawia międzynarodową ochronę mniejszości narodowych w systemie ONZ, Rady Europy i OBWE/KBWE.

Opracowanie to jest co prawda podręcznikiem akademickim, zawiera przypisy, ale zabrakło w nim bibliografii, co jest jego mankamentem. Z pewnością czytelnikowi ułatwiłoby lekturę zamieszczenie indeksów. Zgadzam się z Autorami, że nie było potrzeby umieszczania w aneksach tekstów źródłowych podstawowych aktów prawnych dotyczących praw i wolności człowieka, gdyż zmieniłoby to całkowicie konstrukcję tego opracowania, które w założeniu ma mieć charakter podręcznika.

Warto podkreślić, iż powstanie takiej książki wydaje się niezbędne. Prawa i wolności człowieka są obecnie częścią systemów prawnych większości państw, a kraje podpisujące i ratyfikujące umowy międzynarodowe zobowiązują się jednocześnie poddać się pod jurysdykcję poszczególnych sądów międzynarodowych.

Można tu podać znaczący przykład. Obecnie jest toczona dyskusja na temat rozszerzenia Unii Europejskiej o kolejne kraje. Szczególnie wiele emocji budzi tu Turcja zarówno ze względu na jej odmienną kulturę, ale i duży potencjał ludnościowy, co ma niebagatelne znaczenie w ogrywaniu dominującej roli w strukturach europejskich. Jednak na jej drodze do integracji obok kwestii cypryjskiej stoi poszanowanie praw i wolności człowieka. Chodzi tu przede wszystkim o mniejszość kurdyjską, ale i o warunki, jakie panują w tureckich więzieniach.

Bibliografia

- Dudek D. (2002), *Prawo konstytucyjne w zarysie. Wybór źródeł*, Lublin 2002.
Hołda Z. (1996), *Ochrona Praw Człowieka*, Lublin 1996.
Motyka K. (2001), *Prawa człowieka. Wybór źródeł*, Lublin 2001.